

ריקלין הראל

"בר בי רב דחד יומא"

הראל ריקלין

מאמר לזכר אמי ז"ל הכ"מ

לרגל יום השנה לפטירתה

בגמרא בחגיגה דף ה',ב מסופר: "רב אידי אבוא דרבי יעקב בר אידי הוה רגיל דהוה אזיל תלתא ירחי באורחא וחד יומא בבי רב והוו קרו ליה רבנן בר בי רב דחד יומא חלש דעתיה קרי אנפשיה (איוב יב, ד) שחוק לרעהו אהיה וגו' א"ל ר' יוחנן במטותא מינך לא תעניש להו רבנן נפק ר' יוחנן לבי מדרשא ודרש (ישעיהו נח, ב) ואותי יום יום ידרשון ודעת דרכי יחפצון וכי ביום דורשין אותו ובלילה אין דורשין אותו אלא לומר לך כל העוסק בתורה אפי' יום אחד בשנה מעלה עליו הכתוב כאילו עסק כל השנה כולה"

רואים את הערך של לימוד תורה שאפילו בשביל יום או שעה של לימוד שווה להשקיע כל כך הרבה מאמצים וזמן.

המקור של דרשת ר' יוחנן "ואותי יום יום ידרשון ודעת דרכי יחפצון" וגו'. לכאורה מבטא את ההפך מדרשתו כי בפשט משמע, שאותי יום יום ידרשון, ולא רק יום אחד אלא אדרבא יום יום בהתמדה.

אולם בעצם יש כאן את אותו רעיון כי הערך הגדול של לימוד תורה צריך להביא את הלומד ללימוד בכל יום, ואם הוא אינו יכול אז שילמד כמה שהוא יכול.

נעיין בפסוק שהובא על ידי ר' יוחנן בהקשר של הפרק כולו.

קרא בגרון אל תחשף כשופר הרים קולך והגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם; ואותי יום יום ידרשון ודעת דרכי יחפצון כגוי אשר צדקה עשה ומשפט אלהיו לא עזב ישאלוני משפטי צדק קרבת אלהים יחפצון; למה צמנו ולא ראית ענינו נפשנו ולא תדע הן ביום צמכם תמצאו חפץ וכל עצביכם תנגשו; הן לריב ומצה תצומו ולהפות באגרף רשע לא תצומו כיום להשמיע במרום קולכם; הכזה יהיה צום אברהם ויום ענות אדם נפשו הלכף כאגמן ראשו וישק ואפר יציע הלזה תקרא צום ויום רצון ליהוה; הלוא זה צום אברהם פתח חרצבות רשע החר אגדות מוטה ושלח רצוצים חפשים וכל מוטה תנתקו; הלוא פרס לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית כי תראה ערם ונסיתו ומבשרך לא תתעלם; אז יבקע כשחר אורך וארכתך מהרה תצמח והלך לפניך צדקך כבוד יהוה יאספך; אז תקרא ויהוה יענה תשובה ויאמר הנני אם תסיר מתוך מוטה שלח אצבע ודבר און; ותפק לרעב נפשך ונפש נענה תשובה וזרח בחשך אורך ואפלתך כצהרים; ונחך יהוה תמיד והשביע בצחצחות נפשך ועצמותיך יחליץ והיית כגן רוה וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו; ובנו ממך חרבות עולם מוסדי דור ודור תקומם וקרא לך גדר פרץ משבב נתיבות לשבת; אם תשיב משבת רגלך עשות חפציה ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדוש יהוה מכבד וכבדתו מעשות דרכיה ממצוא חפצה ודבר דבר; אז תתענג על יהוה והרפכתה על במותי [במתי] ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי יהוה דבר;

בפסוק ב לכאורה מתוארת התנהגות מופתית דרישת ה' וכו'. אולם ההקשר של הפסוק הינו אירוני. הם נראים כאילו הם עובדים את ה' ומעוניינים לעשות את רצונו אולם בפועל הם לא מקיימים כלום. (כך ברש"י וביתר המפרשים) ר' יוחנן בדרשתו דורש את הפסוק ומחזיר אותו למשמעותו המקורית מחוץ להקשרו בפרק. מתוארת פה התנהגות חיובית של לימוד תורה ודרישת קרבת ה'. כאשר יש פער בלתי נסבל בין לימוד התורה לבין הרצון לקיים את הנלמד בפועל מתוארת פה התנהגות צבועה. התיקון לפרק הנ"ל הוא על ידי היישום של מה שנלמד והאמתיות של דרישת ה'.

ניתן לומר שלכל אורך הפרק הנביא מדגיש את הכוונה בעבודת ה', הוא אינו שולל את העבודה המעשית אלא יוצא נגד העם שמסתפק בעשייה מבלי כוונה ומתנהג בצביעות.

נעיין במאמר ובהקשר שהוא מובא בגמרא.

המהלך של הסוגיה מתחיל בדף ד', ב, כאשר הגמרא דורשת שסומא באחת מעיניו פטור מן הראייה (הכוונה לעלות לרגל ולהביא קורבן עולת ראייה) שנאמר יראה יראה כדרך שבא לראות כך בא ליראות מה בא לראות בשתי עיניו אף ליראות בשתי עיניו.

מכאן הגמרא מתחילה מהלך של שלשה עשר מאמרים בהם הפתיחה היא: כאשר היה מגיע אחד הרבנים לפסוק מסוים הוא היה מתחיל לבכות, כאשר יש הדגשה מוסרית שמול החטאים והחסרונות שלנו איננו יכולים לעמוד מול הדין האלוהי.

המאמר הראשון הוא לגבי הפסוק יראה יראה שהובא לעיל. רב הונא כי מטי להאי קרא יראה יראה בבי אמר עבד שרבו מצפה לו לראותו יתרחק ממנו דכתיב: "כי תבואו לראות פני מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי".

סיום הסוגיה בדף ה', ב בספור שלנו. כאשר בספור הקודם מובאת ברכתו של תלמיד חכם סומא לרבי ולרבי חייא: "אתם הקבלתם פנים הנראין ואין רואין תזכו להקביל פנים הרואים ואין נראין". יש פה חיתום של הסוגיה מבחינה לשונית הדומה לפתיחה.

נראה שבמהלך הסוגיה התלמוד מעביר אותנו תהליך. כאשר הסוגיה מתחילה מהמקום של החיסרון שלנו מול המשפט האלוהי. כאשר יש יכולת בבית המקדש ליצור מפגש בין האדם לה'. כאשר באים בעליה לרגל לראות וליראות. ואם האדם חוטא נמנע המפגש ההדדי ויש ריחוק.

התלמוד מלמד שיש יכולת להתקשר אל ה' דרך לימוד תורה והמפגש החי עם תלמידי חכמים. למרות החיסרון של בית המקדש נשאר עדיין גשר אל ה'. כך מובנת ברכתו של אותו תלמיד חכם שקושר בין ראיית פני תלמיד חכם לראיית פני השכינה.

הספור הבא על בר בי רב דחד יומא מצטרף למהלך הזה. כאן מומחש החיסרון של האדם שלומד תורה מתוך מאמץ עצום של הליכה לבית המדרש במשך שלשה חדשים ולבסוף לומד רק יום אחד. התלמידים בבית המדרש מזלזלים בלימודו אולם ר' יוחנן מעלה את לימודו על נס. כי ההשקעה והרצון העז שלו ללמוד הם העיקר. (בפרט שהתלמוד מדגיש שהוא היה רגיל לעשות כך, ושזה לא היה מאורע חד פעמי). הדרשה של ר' יוחנן על הפסוק מישעיהו ממחישה את העיקרון הזה, כפי שהזכרנו בראשית דברינו. כאשר הנביא מדגיש את הכוונה שעומדת מאחורי המעשים. אדם המשקיע מאמץ כביר על מנת ללמוד מגלה את אהבתו ללימוד התורה ואת דבקותו בה' דרכה.

יהיו הדברים נר זכרון לאמא ז"ל, שהתמידה במשך שנים רבות ללמוד בכלל יום השישי בישיבת ההסדר אור עציון. הייתה מסכמת את כל השיעורים ומשתתפת באופן ערני. תמיד שמחה שיש ביכולתה ללמוד עוד ועוד וסקרנותה לא באה על סיפוקה. הצימאון העז שלה מהווים עבורי מודל חי לדרישת ה' ובקשת קרבת אלוהים. יהי זכרה ברוך.

לסיום, יפים לנו דברי ר' יוחנן בדרשתו: "כל העוסק בתורה אפילו יום אחד בשנה מעלה עליו הכתוב כאילו עסק כל השנה כולה".

